

Egy megkésett tanulmánykötet mai esélyei

Egy-egy, valamilyen szempontból meghatározó jelentőségű, esetleg szemléletalakítónak is mondható irodalomelméleti monográfia megkésett magyarországi recepcióját a korabeli „idegen” elméleti és irodalmi kontextus, valamint a jelenkori „hazai” elvárások és jellemző kérdésirányok feszültsége határozza meg. Még összetettebb a helyzet, ha olyan könyvről van szó, amely nem-magyar (esetünkben döntő mértékben szlovák) irodalmi művek elemzésével foglalkozik, és azokon keresztül teszi láthatóvá egyfajta szöveginterpretációs módszer működését és hatékonyságát.

Nemcsak a szépirodalmi, hanem a tudományos művek fordítására és befogadására is áll az a tétel, hogy a célszöveg két különböző nyelv és két, egymástól többé vagy kevésbé eltérő kultúra közti dialógus lehetőségét teremti meg. Irodalomtudományi szöveg esetén ez szakmai, elméletalkotói-teremtői értelmezői közösségek közti párbeszéd formáját is ölt(he)ti. Szembesülnünk kell tehát azzal a tapasztalattal, hogy „az irodalomelméleti diskurzus maga is nyelvhez kötött; ahogyan a hermeneutikai tapasztalat közege a nyelv, a hermeneutikai tapasztalat megbeszéléséé is az” (1), illetve hogy az „irodalomelméleti spekulációk (vagy meglátások, gondolatmenetek, felismerések stb.) nyelv- vagy kultúrafüggőek; provinciálisak, ha úgy tetszik”. (2) A kérdés minden külföldi, idegen nyelvű irodalomtudományi munka recepciója kapcsán úgy tehető fel, hogy: a tér- és időbeli, valamint a szociokulturális különbségek ellenére mi az, ami az elméletből, a fordítás során elkerülhetetlenül létrejövő szemantikai csúszásokkal is kalkulálva, hazai környezetbe átmenthető és sikeresen alkalmazható magyar nyelvű művek (újra)értelmezésében is. Másként fogalmazva: hozzáidomítható-e, s ha igen, akkor mennyire zökkenőmentesen a befogadó irodalom és irodalomtudomány nyelvi-kulturális hagyományaihoz?

A neves szlovák irodalomtudós, szemiotikus, *František Miko* (1920) neve nem teljesen ismeretlen (?) a magyar olvasóközönség számára, hisz rendszertelenül ugyan, de néhány tanulmánya már korábban is megjelent fordításban, illetve napvilágot látott egy-két elméletét bemutató, valamilyen diszciplináris keretben reflektáló írás is. Leginkább talán a hatvanas és hetvenes években jelentkező magyar szemiotikusok (*Voigt Vilmos, Hankiss Elemér, Kanyó Zoltán*) és stíluselméleti szakemberek (*Szabó Zoltán*) ismerik (ismerték) munkáit, illetve azon kevés számú irodalomtudós, aki egyrészt jártas a szláv strukturalizmus és neostrukturalizmus szövegvilágában (*Bojtár Endre*), másrészt megfordult Nyitrán, a Miko által is alapított (mai nevén) Irodalmi és Művészi Kommunikációs Intézetben. Teóriájáról az első magyar nyelvű ismertetéseket Voigt Vilmos és *Zsilka Tibor* írta, az előbbi főleg annak szemiotikai és szövegtani aspektusait emelte ki (3), az utóbbi a stíluselmélet keretében tárgyalta azt, és magyar irodalmi művek stíluselmelésében demonstrálta Miko koncepciójának hatékonyságát. (4) *Szabó Zoltán* szintén a szöveg és a stílus összefüggését tárgyaló tanulmányában hivatkozik Mikora (5), *Zeman László* 1993-ban megjelent kötetének (7) némely írása, valamint a szlovák tudóssal közösen írt dolgozata (7) pedig a funkcionális stilisztikát hatásstilisztikává fejlesztő Miko-i teória fordításelméleti dimenzióit tette hangsúlyossá. E sorok írója egy tanulmányhoz fűzött előszó (8) kapcsán vázolt néhány olyan szóba jöhető irányzati koordinátát, amelyekhez viszo-

nyitottan Miko elméleti profilja megrajzolható (nb: ma már kissé árnyaltabban látja ezeket a módszertani „kiszögelléseket”), továbbá a *Kalligram* 2000/11. számában jelentetett meg egy összeállítást Miko fordítással kapcsolatos tanulmányaiból, illetve írt hozzá egy rövid bevezetőt (9), elbeszélői művek elemzésénél pedig ismertette és alkalmazta is Miko szükség-elméletét. (10) Látszólag tehát nem olyan reménytelen a helyzet. Ami viszont esetleg kételyeket ébreszthet, hogy „Az epikától a líráig” eredetileg 1973-ban jelent meg (*Od epiky k lyrike*. Bratislava, Tatran), s noha a hétnyelvű bibliográfia a kor aktuális elméleti szövegeivel folytatott konstruktív párbeszédéről tanúskodik, az elemzések nem reflektál(hat)ták a nyolcvanas és kilencvenes évek poétikai változásait, főleg ami a posztmodern széppróza metamorfózisá(i)t illeti. Rögtön hozzátenném, hogy ez a horizontbeli csúszás még ha gyengítette is némiképp a kötet recepciójára esélyeit, a benne foglalt stíluselméleti és műfajelméleti koncepció korántsem veszített annyira aktualitásából, hogy ne kínálna izgalmas és vitára ingerlő válaszokat a „mai” irodalmat érintő kérdésekre. Már a kötet címe és tematikai tagoltsága is érdeklődésre tarthat számot, hisz Miko a tőle megszokott felkészültséggel és alaposággal veszi számba (és helyezi el saját fogalmi rendszerében) az epika és a líra közti átmeneti formákat, a művészi szövegekben az epikusság és líraiság különböző mértékű, arányú érvényesüléséből származó műfaji hibriditás egyes eseteit. Kell-e ennél időszerűbb problémafelvetés?

Az előbbieken is feltűnhetett, hogy a Miko-szövegek magyar recepciója során az egyes tudományterületek (szemiotika, stilsztika, szövegtan, genológia, irodalomelmélet) sajátos átfedései figyelhetők meg. Mindezt még tovább árnyalja két további diszciplína, az irodalmi kommunikáció és az esztétika beépülése, továbbá hangsúlyozni kell itt, hogy František Miko strukturalista és generatív grammatikán iskolázott nyelvészként kezdte tudományos pályafutását, első tanulmányai is lingvisztikai tárgyuak voltak. Ez a sokszínűség miként válik homogén és produktív elméleti, mondhatni hermeneutikai rendszeré? Mindenekelőtt azt kell megjegyezni, hogy Miko maga (írásaiban és szóbeli közlések formájában egyaránt) a stilsztika megnevezést részesíti előnyben, ami nála nem zsugorodik a nyelvi „díszesség” (ornatus) jelenségeinek vizsgálatára irányuló segédtudománynyá, hanem egy meglehetősen széles értelemben használt integráló diszciplína formáját ölti. František Miko felfogásában a retorika és a poétika is alárendelődik a stilsztikának mint általános diszciplínának. (11) Ennek megértéséhez nélkülözhetetlen Miko stílusfelfogásának rövid ismertetése, ami egyben a tárgyalt tanulmánykötet elméleti-módszertani alapjait is megvilágítja.

František Miko a stílus funkcionális felfogásából indult ki, az ezirányú kezdeményezéseket pedig a rendszerelvűség és a befogadáselmélet irányába fejlesztette tovább. *Karl Bühler* (12) három (kifejezés, ábrázolás, felhívás) és *Roman Jakobson* (13) hat (emotív, referenciális, konatív, fatikus, metanyelvi és poétikai funkció) nyelvi funkcióról szóló tételét véve alapul, a nyelv kifejezés-lehetőségeinek mintegy száz kifejezés-kategóriát magába foglaló rendszerét dolgozta ki. (14) A kifejezés-kategória (vázorvó kategória) Miko felfogásában nem más, mint a beszéd funkcionális aspektusa, vagy további szinonimákkal árnyalva, a kifejezés „módja, regisztere, paramétere, dimenziója, neme”. (15) Egy-egy kifejezésérték mindig „a beszéd bizonyos funkciójának hangsúlyozásával jön létre. Ez automatikusan más funkcionális aspektusok háttérbe szorulását eredményezi, tehát közben a beszéd bizonyos egyoldalú funkcionális kiéleződést nyer. Éppen ez a kiélezés az, amit stílusként érzékelünk”. (16) Miko felfogása szerint tehát a stílus alapvetően funkcionális jelenség. „Nincs stílus funkció nélkül. Minden stílus a nyelvi funkció bizonyos modifikációja”. (17) Az általa megalkotott stílusmodell („kifejezésrendszer” (18), „a szöveg funkcionális rendszere” (19), „a szöveg és a stílus szemiotikai-kommunikációs modellje” (20)) több, mint száz fogalom segítségével írja le a szövegszervező és a szövegbefogadás folyamatát, valamint a nyelvi-/beszédfunkcióknak a kommunikáció mindkét fázisában egyaránt érzékelt (kifejezés)minőségeit. A kategóriák

„topografikus” elrendezésében a bináris oppozíciók elve érvényesül. Ez annyit jelent, hogy a kifejező értékek kategóriái az egymástól való kölcsönös függés jellemezte oppozíciók párokba rendeződnek (központi jelentőségűek: operativitás – ikonitás, élményszerűség – fogalmiság, szubjektivitás – szociativitás), a rendszer centrumában levő kategóriák a legáltalánosabb funkciókat jelölik, míg a „perifériák” felé haladva a kifejezés egyre speciálisabb minőségei találhatók. A binaritás Mikonál egy alapvető episztemológiai tapasztalatra vezethető vissza: „valamit” mindig csak „valami más” háttérben, azzal szemben, ugyanakkor a kettő kapcsolatában ismerünk meg”. (21) A rendszerelvűséggel kapcsolatban egyrészt hangsúlyozni kell, hogy a Miko-i stílusmodell nem egy lezárt szisztéma, hisz a nyelv kifejező értékeinek, funkcionális aspektusainak skálája szinte kimeríthetetlen lehetőségeket foglal magába, másrészt egy-egy szöveg paradox, ellentmondásos, „önromboló” jelentéseket implikáló retorikai struktúráit e stilisztikai rendszer lehetséges verziójaként, pontosabban „szubverziójaként” (22) foghatjuk fel. Zeman László is hangsúlyozza, hogy az értelem képlékenysége és az értelmezhetőség nyitottsága szintén „be van kalkulálva” (23) a Miko-i teóriába.

Fontos, hogy hangsúlyozzuk: recepciós stilisztikáról van szó, mégpedig abban az értelemben, hogy a fogalomrendszer minden eleme (fogalmiság-élményszerűség, expresszivitás, felhívás, figurativitás, markáns jelleg, patetikusság stb.) egyben olyan stílusminőséget is jelöl, amely csupán a recipiált szöveg autentikus értékmutatója. A szöveg által kiváltott esztétikai élmény nyelvi reflektálásához általában az esztétika hagyományos kategóriái (szép, rút, komikus, groteszk, abszurd stb.), illetve az elemző egyéni „leleményei”, metaforikus értelmű értékelései képezik a legfontosabb fogalmi mezőt. Miko felhasználja, ugyanakkor további fogalmakkal is bővíti, árnyalja ezt a lexikális hagyományt. A stílusmodellben az esztétika fogalmain kívül (például a kifejezés komikussága, abszurditása, groteszk jellege) ugyanúgy helyet kapnak a (művészet)pszichológia (a kifejezés élményszerűsége, emocionalitása), a narratológia (cselekmény, szereplő, környezet, kolorit) vagy a költészet (a kifejezés figuratív jellege) hagyományos megnevezései is. Az ilyen és hasonló terminusok jelentését azonban terminológiai szótár rögzíti, s külön érdeme Zeman Lászlónak, hogy ezt is hozzáférhetővé tette magyarul (a kötetben: 259–270. oldal). A recepciós tapasztalatnak tulajdonított ilyen fokú jelentőség okán írhatja Lubomír Plesník, Miko elméletének legkövetkezetesebb továbbgondolója, a pragmatikus esztétika koncepciójának megfogalmazója, hogy a Miko-i kifejezésrendszer révén a szlovák irodalomtudományba „csendben belopózott a recepciós esztétika, még német megfelelőjének ünnepélyes fellépése előtt”. (24)

A stílusértékek vagy stílusminőségek exponensei egyaránt nyelvi és tematikai jellegűek is. Miko szerint az értékelés mozzanata a szöveg minden nyelvi szintjén tetten érhető, s így minden szónak van valamilyen stílusértéke, nem létezik a stílus szempontjából „irreleváns”, „stilisztikailag semleges” kifejezőeszköz, ahogy azt például *Genette* vagy *Riffaterre* stílusfelfogása tükrözi. A stílus nyelvi és tematikus jelölőiről elmondottak azt a fontos módszertani elvet implikálják, hogy a szöveg stílusjegyeinek (kifejező értékeinek) megállapításához nem elegendő csupán a nyelvi/nyelvészeti analízis, hanem ugyanolyan döntő jelentőségű – sőt Miko szerint bizonyos szempontból meghatározóbb – a tematikus egységek (motívumok) vizsgálata. „A kifejezőskategóriák a stílus funkcionális komponensei, amelyeknek a szöveg struktúrájában bizonyos nyelvi és tematikai elemek felelnek meg”, a stílust pedig a „kifejezőskategóriák bizonyos konfigurációja”-ként (25) érzékeljük. Mindez alapvető módon változtatja meg a szöveg és a stílus közt hagyományosan feltételezett hierarchikus viszony jellegét. Azzal ugyanis, hogy Miko a szöveget a nyelvi és tematikai réteg strukturált egységeként fogja fel, megfelelést tételez a szöveg és a stílus között. A stílus fogalma „átfedi” a szöveg fogalmát. „A szövegben semmi sincs, ami ne volna a stílus része”. (26) Éppen ezért a stílusmodellje egyben szövegmodell is. (27)

Miko szerint a téma szerepe a szövegalkotás folyamatában és a stílus végső megformálásában döntő jelentőségű. Nemcsak a nyelvi eszközök kiválogatását, hanem a szöveg-szerveződés egész folyamatát, illetve a szöveg stílusminőségeit, domináns kifejezőkategoráinak konfigurációját is alapvetően meghatározza, „programozza”. Irányító, determináló és ellenőrző tényezőként már a szöveg előtti fázisban „meghatározza, hogy milyen tartalmi keretben fog mozogni a megalkotandó szöveg, miközben bizonyos problémát is felvet, amely aztán az alkotás folyamán vár megoldásra”. (28) A tematizáció végeredményeként jön létre a szöveg „tartalma”, amely a pretextuális fázisban még csupán globálisan, általános kontúrjaiban sejtett téma bizonyos szempontból és bizonyos módon megformált, ill. strukturált (szöveg)egészének fogható fel. A téma mint „a jövőendő szöveg csirája” (29) tartalmazza már annak koncepcióját is. A koncepció fogalmát Miko más munkáiban olyan szinonimákkal világítja meg, mint „nézőpont”, „világlátás”, „a világhoz való viszony”, illetve a kommunikációban részt vevő ember érdekeivel, céljaival, értékrendjével, előfeltevéseivel, jellemével, interszjektív viszonyaival, pszichofiziológiai állapotával hozza összefüggésbe azt. (30) A koncepció, melynek legmagasabb szintjét a világnézet képezi, tölti be annak a specifikáló tényezőnek a szerepét, amely a globálisan körvonalazott téma bizonyos szempontú transzformációjáért felelős. Ezen a ponton látható, miként vonja be Miko stilisztikájába a pragmatika dimenzióját.

Az előbb vázolt koncepció megfelelő keret nyújt Mikonak a műfaji kérdések és fogalmak stíluselméleti „átfogalmazásához” is. Ennek köszönhetően kerülhet sor a kötetben egyrészt olyan művészi jelenségek árnyalt tárgyalására, amelyek a műfaj- vagy stíluske-resztedés sajátos eseteiként tarthatók számon (verses epika, prózavers, lírizált próza stb.), másrészt pedig olyan történeti alakzatok jellemzésére, mint az expresszionista próza, a szlovák lírizált próza vagy a barokk költészet. A szépirodalmi szövegek központi kifejezés-kategóriájának az élményszerűség számít. Ez olyan művészi eljárásokkal, nyelvi-kompozicionális-poétikai „indikátorokkal” (Zeman fordításában „kitevőkkel”) hozható összefüggésbe, amelyek jelöltje valamilyen szuggesztív atmoszférával bíró élethelyzet, „antropológiai konnotációkat” ébresztő-előhívó szituáció. Ezek élményszerű átélése azonban előfeltételezi az olvasó világának, egyéni tapasztalatainak bekapcsolását, „mozgósítását” is. Úgy fogalmazhatnánk tehát, hogy a szépirodalmi szövegek stílusára az élményszerű ábrázolás jellemző. Ez a triviálisnak tűnő meghatározás természetesen a stílusnak csak a legáltalánosabb dimenzióit adja meg. Ennek a hatásnak az eléréséhez a nyelv további, speciálisabb funkcióinak mozgásba hozása is szükséges. Az élményszerűség elve, mondja Miko, az epikai és a lírai művek esetében más és más módon érvényesül, miközben minden szövegben állandó konkurenciaharc folyik a líraiság és az epikuság kifejezéselvek közt. Ezzel magyarázható a már említett átmeneti, hibrid formációk megléte is. Egy konkrét szöveg műfaja, Miko szerint, mindig a „győztesnek” bizonyuló elv jellegadó erejére vezethető vissza. Tehát az egyik elv mindenképpen domináns lesz.

František Miko tanulmánykötetének magyar fordítása immár hozzáférhetővé teszi ennek a stíluselméletnek azon aspektusait, amelyek a magyar nyelvű elméleti diskurzus aktuális kérdéseit, orientációit tekintetve is jelentőséggel bírnak. Egyrészt a funkcionális stilisztika utótörténetének egyik megkerülhetetlen állomásaként, másrészt a stílus-hatás formáit, típusait rendszerező diszkurzív elméletek (B. Sandig) számára, harmadrészt pedig az antropológia és az irodalomtudomány kapcsolódási pontjait kereső szakemberek kezdeményezéseihez (különösen 'Az irodalmi szöveg és a szociológia' című fejezet) kínál megfontolandó szempontokat és érdemleges válaszokat.

Az epikusság valamilyen történettel, pontosabban: egy művésziileg megkonstruált cselekménnyel hozható összefüggésbe, míg a lírikusságra épp a történet hiánya, illetve a tér és az idő logikája szerint kapcsolódó (történet)motívumok folytonosságának ismételt megtörése a jellemző. A líraiság továbbá az „én” aspektusának fokozott jelenlétével is jár, ami a szubjektivitás felerősödését eredményezi. Ez a szubjektivitás azonban nem az empirikus szerző személyéhez kapcsolható „lelkiség” közvetlen megjelenítéseként értenődő, hanem stilizált szubjektivitásról van szó. A szimbolizmussal kezdődő és a másodmodernségben folytatódó személytelen versbeszéd módjai ennek negatív inverzét jelenthetik. Az epikus szövegek megkülönböztető jegyének tekintett szűzsé hatásmechanizmusa egy zavaró elem (problematiszós léthelyzet, konfliktusos szituáció) és egy kiegyenlítő elem (a helyzet, konfliktus meg- vagy feloldása) közti feszültség dialektikus oldásán alapul (31), míg a líra esetében ez a feszültség-oldás sokkal inkább a nyelvi elemek szabályos ismétlődéséből származó ritmus kiegyenlítő, harmonizáló erejében, illetve a figurativitás eredményezte „rejtett jelentések” megfejtésében, élményszerű dekódolásában nyilvánul meg. A trópusok használata által „indikált” figurativitás kifejezés-kategóriája az élményszerűséggel közvetlen áttételt alkotó markáns-jelleg speciálisabb aspektusaként kap helyet a kifejezésrendszerben. Elsődleges szerepe tehát a tipikus jegyek kiemelése, felerősítése, illetve analogikus, asszociatív „képek” révén történő szemléletessé és jellegzetessé tétele. Az ilyen „detenzív esztétika – írja Miko –, mely a művészi hatást a feszültségkeltés, illetve -oldás ívképződésével magyarázza, biológiai, lélektani és szociológiai tényezőket von be” az irodalmi művek vizsgálatába, ami azért is indokolt, mivel épp a „művészetek és az irodalom hathatósan szolgálják a pszichogén és szociogén emberi-társadalmi feszültségek oldását. Az esztétikai hatást és intenzitását épp e gyógyító jellegéből... vezethetjük le” (163. old.).

František Miko tanulmánykötetének magyar fordítása immár hozzáférhetővé teszi ennek a stíluselméletnek azon aspektusait, amelyek a magyar nyelvű elméleti diskurzus aktuális kérdéseit, orientációit tekintve is jelentőséggel bírnak. Egyrészt a funkcionális stilisztika utótörténetének egyik megkerülhetetlen állomásaként, másrészt a stílushatás formáit, típusait rendszerező diszkurzív elméletek (*B. Sandig*) számára, harmadrészt pedig az antropológia és az irodalomtudomány kapcsolódási pontjait kereső szakemberek kezdeményezéseikhez (különösen *„Az irodalmi szöveg és a szociológia”* című fejezet) kínál megfontolandó szempontokat és érdemleges válaszokat.

Jegyzet

- (1) KALMÁN C. Gy.: *Elméletalkotói közösségek*. In: ORBÁN J. – KÁLMÁN C. Gy. (szerk.): *Irodalom, nyelv, kultúra*. Jelenkor, Pécs, 1998. 166. old.
- (2) i. m. 176. old.
- (3) VOIGT V.: *Bevezetés a szemiotikába*. Gondolat, Bp, 1977. VOIGT V.: *Szövegsemitika és/vagy szemiotikai szövegatan*. In: PETŐFI S. J. – Békési I. (szerk.): *Szemiotikai szövegatan* 3. JGYTF, Szeged, 1991. 7–13. old.
- (4) ZSILKA T.: *A stílus hírértéke*. Madách, Bratislava, 1973.
- (5) SZABÓ Z.: *Az irodalmi mű stílusa mint szövegiség*. *Literatura* 1991/2. sz. 173–178. old.
- (6) ZEMAN L.: *Stílus és fordítás*. Madách, Pozsony, 1993. Különösen: 243–253. old. Legutóbbi írása MIKORÓL: *Tiszteltetés egy életmű előtt*. *Irodalmi Szemle* 2000/3–4. sz. 113–116. old. Lásd még: *Kalligram* 1996/3. sz. 28. old.
- (7) *Zmysel básne a jeho realizácia v origináli a v preklade*. (Tri preklady Adyho básne) Slavica Slovaca, 1979. 175–191. old.
- (8) BENOVSZKY K.: *„Salon-elmélet” ellen – az olvasóért*. Bevezető Ľubomír Plesník szövegpragmatikájához. *Kalligram* 1999/5. sz. 31–36. old.
- (9) BENOVSZKY K.: *Recepció, intuíció, kultúra – és a fordítás*. *Kalligram* 2000/11. sz. 19–22. old.
- (10) BENOVSZKY K.: *A végtelen novella poétikája (Márai-Bodor)*. *Kalligram* 2000/10. sz. 65–74. old.
- (11) ZAJAC, P.: *Štylistika, poetika, retorika*. In: ZSILKA T. (szerk.): *Od moderny k postmoderne*. UKF v Nitre, Nitra, 1997. 40. old.
- (12) BÜHLER, K.: *A nyelv tudomány első axiómája: a nyelv eszközmódellje*. *Helikon* 1973/2–3. sz. 331–335. old.

- (13) JAKOBSON, R.: *Nyelvészet és poétika*. In: *Hang-jel-vers*. Gondolat, Budapest, 1969. 211–257. old.
- (14) Legutolsó változatát lásd: *Aspekty literárneho textu*. Pedagogická fakulta v Nitre, Nitra, 1989. 44–45. old.
- (15) MIKO, F.: *Pojem textu*. Romboid 1987/9. sz. 69. old.
- (16) MIKO, F.: *Estetika výrazu*. SPN, Bratislava, 1969. 18. old.
- (17) i. m.
- (18) i. m. 44. old.
- (19) MIKO, F.: *Aspekty literárneho textu*. Pedagogická fakulta v Nitre, Nitra, 1989. 44. old.
- (20) MIKO, F.: *Hodnoty a literárny proces*. Tatran, Bratislava, 1982. 34. old.
- (21) Miko, F.: *Brutalita výrazu v kontexte diela*. In: PLESNÍK, L. – SULÍK, I. (szerk.): *O interpretácii umeleckého textu 16*. Všpg v Nitre, Nitra, 1995. 11. old.
- (22) ZAJAC, P.: i. m. 37. old.
- (23) ZEMAN L.: *Tisztelegés egy életmű előtt (František Miko 80 éves)*. Irodalmi Szemle 2000/3–4. sz. 114. old.
- (24) PLESNÍK, L.: *Pragmatické aspekty Mikovej koncepcie textu*. In: uő: *Pragmatická estetika textu*. Všpg v Nitre, Nitra, 1995. 95. old.
- (25) MIKO, F.: *Od epiky k lyrike*. Tatran, Bratislava, 1973. 31. old.
- (26) i. m. 26. old.
- (27) A szöveg és a stílus ilyen értelmű összefüggéséről részletesebben lásd SZABÓ Zoltán idézett tanulmányát.
- (28) MIKO, F.: *Literárne dielo ako text*. In: *O interpretácii umeleckého textu 11*. Pedagogická fakulta v Nitre, Nitra, 1989. 95. old.
- (29) i. m.
- (30) MIKO, F.: *Aspekty literárneho textu*. Pedagogická fakulta v Nitre, Nitra, 1989. 74. old.
- (31) A koncepció részletesebb tárgyalását és gyakorlati alkalmazását lásd *A végtelen novella poétikája* című tanulmányomban.

MIKO, František: *Az epikától a líráig. Az irodalmi mű stilisztikai vizsgálata*. Fordította: ZEMAN László. Dunaszerdahely, Nap Kiadó, 2000.

Benyovszky Krisztián

Narratológia és hermeneutika

A fiatal irodalmár első önálló kötete a FISZ Könyvek sorozatában jelent meg, fenntartva az eddigi kiadványok hiánypótló szerepét: a magyar irodalomban és irodalomtudományban friss (bár még nem minden esetben kiforrott) szemlélet és hangvétel érvényesítését. Bengi László kötete egyaránt hozzájárul a tudományos igényű irodalomszemlélet tapasztalatához és az értelmezési kérdések oktatásban kamatoztatható gyakorlatához.

Az ELTE doktoranduszának debütáló kötete impozáns vállalkozás; a minden bizonnyal a 20. századi magyar próza csúcsteljesítményei közé tartozó *Kosztolányi*-szövegek mellett a kortárs honi prózakánon reprezentatív alkotásainak elemzésére tesz kísérletet. A kötet ennek megfelelően két, nagyjából egyenlő terjedelmű részre oszlik, bár egy fontos különbséget már itt jeleznünk kell: a (többnyire) hosszabb lélegzetvételű Kosztolányi-elemzések elsősorban viszonylagosan „kerek” értelmezést, értelem-egészt nyújtanak, szemben a második rész szövegeivel, melyeket mindenképp az igényes, elméletileg kellően reflektált recenziók közé sorolhatunk.

Az „In memoriam Cornelia Esti” című nyitótanulmány az egyik legkanonizáltabb és legtöbbet értelmezett Kosztolányi-művet vizsgálja, az Esti Kornél-kötet „zárónovelláját”. Ahogy Bengi is röviden kitér rá, a szöveg hatástörténetében uralkodó értelmezési séma elsősorban az utazás és az életút közt fennálló metaforikus avagy allegorikus kapcsolat kimutatásában és elemzésében érdekelt, és maga Bengi is ezen az úton indul el, azonban szemben azokkal az értelmezésekkel, melyek nem fordítanak különösebb fi-